

історичних процесів, натомість осягнення історії відбувається автором інтуїтивно, ірраціонально та суб'єктивно. О. Пащенко зазначає: "Історіософія має на меті здійснювати естетичне й етичне розуміння історії, <...> розглядається як частина соціального міфу, який формує особливу реальність в універсальному сенсі" [3, с. 16]. Тож, йдеться про те, що історіософські інтенції почасти корелюють з намірами авторів постмодерністських історичних творів до ігрового переосмислення загальновідомих історичних процесів.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що більшість вітчизняних дослідників постмодерністського історичного роману відзначають його експериментальність, відхід авторів від інваріанту класичного історичного роману, переорієнтацію з наміру докладного відображення вагомих історичних подій та загальновідомих персонажів на інтерес до менш значущого з погляду традиційної історії. Ризоматична, децентрована структура постмодерністського твору імплікує також і поліцентричність зображеної в ньому історії та проявляється у тому числі в довільному переплетенні фактуального та фікціонального.

Список використаних джерел

1. Бовсунівська Т. В. Основи теорії літературних жанрів / Т. В. Бовсунівська. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2008.
2. Бойніцька О. С. Англійський історіографічний роман помешів'я ХХ–ХХІ століття: генеза та жанрові модифікації : дис. ... докт. філ. наук : 10.01.04 / О. С. Бойніцька. – К., 2016.

3. Пащенко О. Г. Історіософські концепції ars poetica О. Ольжича в контексті "Працької школи" : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.01 / О. Г. Пащенко. – К., 2014.

4. Пешорда Д. Жанрові модифікації сучасного історичного роману : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.06 / Д. Пешорда. – Л., 2001.

5. Романова О. В. Образ середньовіччя. Нариси про французький історичний роман / О. В. Романова. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2014.

6. Сизоненко Н. Рівні актуалізації минулого в постмодерному історичному романі / Н. Сизоненко // Сучасні літературознавчі студії. – 2007. – № 4. – С. 157–163.

7. Шевчук З. В. Засоби моделювання історії в постмодерній українській прозі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 10.01.06 / З. В. Шевчук. – К., 2006.

References

1. Bovsunivska T. V. Osnovy teorii literaturnykh zhanriv / Tetiana Volodymyrivna Bovsunivska. – Kyiv, 2008. – 511 s.

2. Boynitska O. S. Anhliiskiy istoriografichnyi roman pomeshiv'ia XX–XXI stolittia: heneza ta zhanrovi modyfikatsii : dys. ... dokt. fil. nauk : 10.01.04. Kyiv, 2016. 417 s.

3. Pashchenko O. H. Istoriosofski kontseptsii ars poetica O. Olzhycha v kontekstii "Prazkoi shkoly" : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. fil. nauk : spets. 10.01.01. Kyiv, 2014. 20 s.

4. Peshorda D. Zhanrovi modyfikatsii suchasnoho istorichnoho romanu : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. fil. nauk : spets. 10.01.06. Lviv, 2001. 26 s.

5. Romanova O. V. Obraz serednovichchia. Narisy pro frantsuzkyy istorichnyi roman. Cherkasy, 2014. 120 s.

6. Syzonenko N. Rivni aktualizatsii mynuloho v postmodernomu istorichnomu romanii // Suchasni literaturoznachchi studii. 2007. № 4. S. 157–163.

7. Shevchuk Z. V. Zasoby modeliuвання istorii v postmodernii ukrainskii prozi : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. fil. nauk : 10.01.06. Kyiv, 2006. 28 s.

Надійшла до редколегії 01.11.18

Savych O.V., Postgraduate Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

HISTORY IN THE POSTMODERNIST NOVEL: THE PERSPECTIVE OF UKRAINIAN LITERARY STUDIES

The article examines the recent theory on historical novel in postmodernist literature as presented in the scholarships of Ukrainian literary critics. The article sums up the features attributive to this genre as well as the peculiar modes of operating history in postmodernist fiction. Scientific interest in the methods of modeling history in literature is common for the contemporary literary studies. This is due to the fact that the actualization of history in literature undergoes gradual modifications, which require analysis and appropriate conceptualization. The parameters of the classical historic novel of the Walter-Scottish type, which had been formed during the Romantic era, were changed in the modernist literature and further influenced by the postmodern tendencies of deconstruction of the genre, irony, parody, pastiche etc.

We may conclude that the postmodernist historical novel is characterized by experimentation and reorientation from detailed reflection of significant historical events and well-known characters to the aspects that are less meaningful in terms of traditional history. The rhizomatic, decentralized structure of the postmodernist novel implies the polycentricism of the history depicted in it and also leads to the arbitrary intermingling of fact and fiction. As opposed to the historical novel, historiographic novels usually represent history in a decentralized way, were well-known historical characters are either absent or feature as secondary. The author of the historiographic novel does not aim to present the detailed report on historical events. On the contrary, the author's attention shifts to the modest and marginal in terms of the great History. Thus, author may emphasize other aspects of its interpretation.

Keywords: history, historical novel, postmodernism, contemporary Ukrainian literary studies.

УДК 821.161.2'04-1.09Величковський+82.02:7.034

Л. Семенюк, канд. філол. наук, доц.
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

"МАЙСТЕР МАЛИХ ФОРМ": ПРО МЕТАФІЗИКУ ТА БАРОКОВИЙ КОНСЕПТИЗМ ІВАНА ВЕЛИЧКОВСЬКОГО

Розглянуто творчість Івана Величковського в контексті стильових шкіл (течій) літератури українського бароко – метафізичної поезії та концептизму. З'ясовано, що епіграма, будучи поетичною візитівкою українського барокового поета, відкривала широкі можливості для використання концептів і передачі метафізичних сенсів. Іван Величковський демонструє не просто формальну вправність, а занурення у глибинні буттєві питання, що становили осердя метафізичної поезії того часу. Таке поєднання змістового та формального рівнів свідчить про стильовий феномен творчості поета, його належність до кола митців-метафізиків і до концептизму як стильової течії українського бароко.

Ключові слова: Іван Величковський, епіграма, курйозний вірш, концепт, концептизм, метафізична поезія, бароко, стильова течія.

Незмінний інтерес до постаті й творчого доробку поета Івана Величковського підтримується в українському літературознавстві вже близько 100 років, починаючи з розвідок С. Маслова, Є. Пеленського, В. Перетца, Д. Чижевського. Останній, як відомо, іменував його "майстром малих форм" і звернув особливу увагу на епіграматичну вправність поета-віртуоза кінця XVII ст. [10]. Із

того часу про творчі експерименти цього неординарного поета писали десятки вчених: Б. Бадрак, І. Бетко, К. Борисенко, О. Зосімова, В. Колосова та В. Крекотень, А. Мойсієнко, В. Шевчук та ін. Дослідників цікавили питання тематики, жанрових особливостей, образних домінант і художньої майстерності митця.

Натепер чи не найбільш актуальним є художньо-стильовий вектор аналізу творчості Івана Величковського. Переважає, звісно ж, бароковий дискурс, адже різножанрова поезія цього автора легко вписується у стильові координати бароко з його схильністю до незвичних, вибагливих, химерних форм, динамізмом, контрастністю і універсальністю змістового наповнення. У дослідженнях останнього часу глибоко вивчається механізм творчої лабораторії письменника, з'ясовується характер формального пошуку (Б. Криса), формулюються телеологічні засади творчості поета (Л. Ушкалов), відстежується характер авторського відчуття світу, невичерпні можливості слова (А. Ткаченко), пріоритетність поетичної гри (В. Шевчук, М. Сорока). Попри це, не вирішеним залишається питання про приналежність поета до шкіл і течій літературного бароко в Україні. В одній зі своїх попередніх публікацій ми задекларували тяжіння Івана Величковського до кола митців-метафізиків і до концептизму як стильової течії бароко [9], однак це питання потребує більш докладного аналізу. Тому **метою цієї статті** є виявлення стильової природи поетичної творчості цього давньоукраїнського поета в контексті стильових шкіл (течій) літератури українського бароко – метафізичної поезії та концептизму.

Іван Величковський, поза сумнівом, – один із найяскравіших барокових поетів XVII ст., автор панегіриків, епіграм, курйозних і ліричних віршів релігійного та світського змісту, перекладач, теоретик фігурного віршування. Свій неординарний талант поета-віртуоза він особливо виявив у жанрі епіграми – одному з найулюбленіших і найбільш поширених у часи Бароко [1].

В епіграмі, як відомо, талановито сполучаються стилістичність, концентрація думки (афористичність) і вишуканість (приємність), тобто ті ознаки, що вимагають від поета й читача такого напруження інтелектуальних сил, що здатне принести особливе емоційне задоволення. Останнє стає можливим завдяки концепту, який і давні, і сучасні теоретики розглядають як уміле, дотепне, влучне, талановите поєднання протилежностей [4, с. 59; 7, с. 160]. Українські теоретики літературного бароко розрізняли два види концептів: словесний і смисловий. Словесний концепт передбачав застосування різноманітних прийомів словесної гри, а смисловий – це дотепний висновок, зроблений усупереч очікуваному [7, с. 163]. Тобто словесний дотеп – це, по суті, гра слів, а смисловий – гра понять. Концепт досягається різними формальними засобами: неочікуваними мовленнєвими зворотами, полісемією, парадоксальними епітетами, омонімами, оксиморонами, грою слів тощо.

Епіграма, як жоден інший жанр барокової поезії, передбачає звернення до концепту, що відображено в таких визначеннях: "Епіграма – це узгоджене неузгодження або неузгоджене узгодження, що містить в собі похвалу чи осуд чого-небудь", "Епіграма – це опис якоїсь речі, події або особи віршем, який у кінці подає щось дотепне або особливо влучне" [7, с. 156]. Саме концепт вважається квінтесенцією епіграми та невід'ємною складовою естетики бароко.

Аналіз творчого доробку Івана Величковського дає підстави стверджувати, що майже всі вірші поета, за винятком небагатьох, є епіграматичними за жанровою природою або близькими до цього жанру. Так, "збірником епіграм" вважає книгу Івана Величковського "Зеґар з полузеґарком" (1690) архієпископ І. Ісіченко [5, с. 372]. Поетові приписують авторство рукописного збірника (двох зшитків) епіграматичних творів. Жанрову природу збірки "Млеко от овци пастиру належное" (1691) учені традиційно пов'язують із терміном "курйозна поезія", що передбачає особливу формальну вишуканість, експериментування зі словом і його формами. Якщо врахувати, що епіграматична поезія також тяжіє

до ігрових форм творчості, то курйозні вірші Івана Величковського здебільшого теж набувають епіграматичного оформлення. Усе це схиляє до пошуку слідів концептивного мислення у творах поета.

У змістовому плані твори Івана Величковського належать до таких тематичних різновидів барокової поезії, як духовна, релігійна, філософська, метафізична поезія: у них домінують релігійні мотиви й характерні для бароко відчуття дисгармонійності світоустрою, ірраціоналізму, марноти марнот. З огляду на це їх доречно розглядати й у контексті метафізичної течії барокової поезії, якій притаманне "прагнення пізнати не сенс життя, а сенс буття, тобто дію духовних законів у матеріальному світі" [11, с. 1].

На нашу думку, саме вірші-епіграми чи не найвиразніше ілюструють таку прикметну особливість двох основних напрямів барокової літератури – метафізичної поезії і концептизму, як схильність до їхнього синтезу, взаємопроникнення, адже саме через піднесення естетичної цінності інтелектуального напруження (концептизм) осягається невідоме й незрозуміле (метафізичний вимір буття). Іван Величковський своїми віршами виразно ілюструє цей синтез змістового та формального рівнів.

Свої епіграми поет буде за принципами стилю барокової естетики, про що свідчить досконала граматично-змістова гра строф, реплік і слів. Однак найчіткіше у його поезіях простежується бароковий феномен концептизму, який серцевиною творів, засобом осмислення метафізичних сенсів буття.

Перша збірка віршів поета "Зеґар з полузеґарком" присвячена бароковій темі часу. За словами архієпископа І. Ісіченка, "Твір демонструє застосування епіграми для метафізичних роздумів про сенс життя і його мінучість, про спасіння душі, роль у ньому Спасителя світу, молитовної опіки святих, передусім Богородиці" [5, с. 372]. Тобто зміст збірника епіграм цілком відповідний містичній перспективі творчого задуму.

Авторська спроба подати інтуїтивно пізнані, ірраціональні істини в художніх зразках вилилися в Івана Величковського у потужне експериментування з формою творів, через яку читач мав пізнати ці істини. Це і комплекс графічних зображень на початку збірки (зображення герба Ясинських, постать Богородиці), і асоціації герба з годинником, і образ годинника, що визначає структуру збірки, і богородичний мотив, що присутній у кожній епіграмі завдяки архангельському вітанню "Радуйся".

Зміст кожної епіграми складає тлумачення символіки певної години. Саме воно відкриває простір для барокового концептизму – як формального (словесного), так і смислового. Формальний концептизм найчастіше досягається завдяки повторам, наприклад:

Час девятий глашає: "Радуйся, бо часа

Девятого до креста снято Христа Спаса [3, с. 60].

У циклі "Полузеґарик..." ефекту неочікуваності надають віршам внутрішні контрасти. Адже йдеться вже про два цикли епіграм: години денні (їх у циклі 12) і нічні (їх теж 12), які формують загальну антитетичну структуру. Ця антитеза "день – ніч", "світло – темрява" виявляється і в окремих творах. Наприклад:

Час 1. Нощный.

Час гласит первый: "Радуйся, єдина

В тмѣ міра сего свѣт родшая Сына [3, с. 63].

Повтори та протиставлення "надають ясності ходу думок та роблять епіграму гострішою, "пікантною" [10, с. 39]. Як слушно зауважив архієпископ І. Ісіченко, у віршах Івана Величковського "постійним джерелом антитетичності є сам образ Пречистої Діви – водночас земної людини й матері Божого Сина" [5, с. 374].

Ще один прийом барокового концептизму – гра слів – найповніше реалізується в циклі "Минуты". Це афористичні вірші з єдинопочатком "минет" або "минут". Полісемантизм віршів пов'язаний із грою слів "минуты" (хвилини) і "минуты" (проминути, пройти):

Минет младенчество.

Минет отрочество.

Минет юношество.

Минет мужество і т. д. [3, с. 64].

У цьому вірші строфи фактично побудовані на паронімічних повторях, які створюють два рівні читання тексту: один – зовнішній, пов'язаний із плінністю земного життя ("минет" – міне), інший – духовний, що асоціюється з непроминальністю часу як такого.

У розділі "Квадрантес" мотивами епіграм стають смерть, страшний суд, пекло й небо, чотири частини світу, чотири євангелісти, чотири незворотні речі: час, молодість, втрата дівочтва й мовлене слово. Вони, як і збірка загалом, підтверджують авторське тяжіння до барокової метафізики.

Друга збірка Івана Величковського – "Млеко, от овцы пастыру належное", за словами архієпископа І. Ісідоренка, "витримана в культурі вибагливої барокової гри" [5, с. 376]. Тут найповніше втілено смисловий концептизм. Автор усіяло обіграє образ молока, покладеного в назву збірки: молоко нагадує про назву сузір'я російською мовою ("Млечный Путь"), до якого підноситься стріла на гербі Ясинських (гербовим віршем за тодішньою традицією відкривається книга); мотив молока, що його вівці приносять пастухові, переплітається із семантикою материнського молока, яким Богородиця годувала Ісуса.

Водночас збірка "Млеко" – утілення глибоких метафізичних сенсів, які поет доносить завдяки вмільому володінню тонкощами науки віршування. Як стверджує К. Борисенко, "Млеко" – це спроба знайти за допомогою мови шляхи виходу зі скрутних екзистенційних ситуацій, де за провідницю чистим душею править Божа Мати" [2, с. 343]. Прикладом такого вирішення ситуації, що передбачає вибір між земним і небесним, може служити азбучний вірш поета: "Аз Благ Всіх Глубина/ Діва Єдина/ Живот Зачах Званным/ Ісуса Избранным/ Который Людей Мною/ На Обід Покою/ Райска Собирает,/ Туне О Ущедряет,/ Умне Феникс Христе,/ Отче Царю Чисте,/ Шествуй, Щедротами,/ Матере Мольбами" [3, с. 76]. Перша його частина – "це своєрідний код мови Пресвятої Богородиці" [6, с. 139], яка прагне достукатися до свідомості людей, які ще не пізнали глибину духовних істин, але прагнуть цього. Друга частина вірша – це звернення людини до Христа, який молитвами Пречистої Матері допомагає долати непротий життєвий шлях. Обидві частини єднає думка про велич Творця та основне земне призначення людини – осягнення величі Бога.

Різноманітні раки, паліндромы, лабіринти, акровірші, вірші "многoprименительный", "единогласный", що увійшли до збірки Івана Величковського "Млеко", також є характерними зразками метафізичних творів, у яких "кожне слово, ба навіть кожна літера мають... містичне підґрунтя" [2, с. 346]. Суть поетичних експериментувань поета К. Борисенко вбачає у тому, що "через необмежені можливості слова автор намагається прийти до розуміння таємниць світобудови" [2, с. 346]. У цьому, власне, полягає смисл його метафізичних одкровень, хитромудро зашифрованих засобами мови.

Особливою вишуканості й дотепності Іван Величковський досягає в епіграмах, що є перекладами творів англійського латиномовного епіграматиста Дж. Оуена. Поет охоче обіграє в епіграмах традиційні образи плін-

ності, мінливості земного життя людини, запозичені, зокрема, із текстів Святого Письма. Беручи за основу певний усталений образ, автор робить його ключовим поняттям свого вірша, надає йому нових, часто несподіваних відтінків значення.

Таким є традиційний образ смерті-злудія у перекладній епіграмі Івана Величковського "Смерть". Цей твір містить складні повтори та "сміливу" неморфологічну риму татя – на тя, яка привертає увагу читача:

Смерть яко татя, бо еще и горшая татя,

В том яко татя, же нагла, человекѣ, на тя.

Горшая, зась, бо злудѣй крадѣжь часом вернет,
А смерть не ворочаетъ, що к себѣ завернет [3, с. 149].

У вірші "На образ старца, держащего клеписдру" автор, зосередившись на поясненні відповідного графічного зображення, обмежився лише кількома формальними засобами: маємо тут дві пари повторів "пѣском – пѣска" і "жити – переживеши" та протиставлення понять "дни – минута":

Всуе, старче, клеписдрным пѣском измѣряеш

Дни твоя и толико еще жити чаеш,

Не вѣси, минуто ли переживеши цѣлу,

много ест пѣска в гробѣ, а несть жизни тѣлу

[3, с. 135].

Зауважимо, що годинник – найбільш прозорий символічний образ часу, адже він веде його безжалний відлік, наближаючи людину до смерті. Разом із тим, на переконання барокових авторів, цей простий побутовий пристрій нагадує грішникам про "чотири останні речі", спонукає людину до вчасної молитви та каяття.

В Івана Величковського образ піщаного годинника пов'язаний з топосом праху: пісок, що ним вимірюється час у клеписдрі, викликає асоціацію із земним порохом, на який неминуче перетвориться тлінне тіло померлого. Тим самим автор пропонує власну варіацію біблійного вислову: "Ти порох – і до пороху вернешся" [Буття 3:19]. Ланцюжок асоціацій (пѣсок клеписдрный – пѣсок в гробѣ) поет продовжує розробкою влучної антитези: "много ест пѣска в гробѣ, а несть жизни тѣлу" [3, с. 135].

Ще один епіграматичний вірш Івана Величковського, що обіграє традиційний для метафізичної поезії мотив зрадливості долі й мінливості щастя, побудовано на основі кількох антитез:

Рыдал би еси, аще вѣдать бы возможно,

яко сего мѣсяця умреш непреложно.

Время весма безвѣстно, ты же ся смѣеши,

невѣдый, аще един день сей поживеши [3, с. 124].

Опозиційними парами в цьому творі виступають як різнокореневі лексеми (рыдал – ся смѣеши, умреш – поживеши), так і споріднені слова (вѣдать – невѣдый, безвѣстно). Зрештою це приводить до повторів ключових понять (у цьому вірші – вмерти/ жити), властивих епіграматичній поезії.

На складній системі повторів та антитез ґрунтується також епіграма Івана Величковського "Слова старого до молодого", у якій розроблено популярний топос швидкоплінності людського життя:

Живот мой ест короткий, анѣся за часу

продолжити возможет, мнѣйша ест от часу,

Живот твой, молодик, вправдѣ должши,

вшак же вѣдай, же и тот впрудце скоротитя также

[3, с. 151].

Вірш побудовано на основі контрасту, що помітно вже в його назві. Тут ідеться про двох персонажів-антитез – старого й молодого. У творі чітко виділено дві частини, що перебувають в антитезичному відношенні одна до одної. Цьому сприяє словесна анафора "живот [мой] – живот [твой]" і лексичні антитези. Цікаво, що в

межах кожної композиційної частини вони творяться словами різних частин мови (короткий – продовжити; довший – скоротитися), хоча в загальній структурі епіграмми вони сприймаються морфологічними парами (короткий – довший; продовжити – скоротитися).

В епіграмі "До чоловіка, не хочаючи умирати" Іван Величковський демонструє свою схильність до афористичного вислову думок:

Плакалась, гдись ся родил. Знат, же ся родити
не в смак ти било. Чему ж не хочеш умрѣти?
[3, с. 152].

Тут акцентовані два ключових моменти земного життя людини – народження і смерть. Застосовуючи прийом переносу (енжамбемент), поет досить вдало актуалізує ці поняття, створивши влучну антитезу прикінцевими лексемами (ся родити – умрѣти).

Одним із небагатьох прикладів дещо вільної і навіть легковажної інтерпретації серйозної теми смерті в українській поезії "високого" бароко є вірш Івана Величковського "День Страшного Суда": "На суд оний, на котром на все и всѣ люде/ отвѣт дадут, чи досит одного дня буде?" [3, с. 152]. Стримана іронія цього риторичного запитання контрастує із серйозністю самої теми смерті, якою вона постає в інших барокових текстах автора.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, епіграма, що стала поетичною візитівкою барокового поета Івана Величковського, відкривала широкі можливості, з одного боку, для використання різного роду концептів, а з іншого – для фіксації та передачі метафізичних сенсів. Розгорнуті словесні, влучні смислові концепти й епіграмми-сентенції з концептуальним наповненням є основою збірок цього автора. Іван Величковський – справжній майстер у використанні художніх засобів при творенні концепту: це повтори, протиставлення, метонімія, прийоми словесної гри, сентенції, що сприяють дотепності викладу. При цьому він демонструє не просто формальну вправність, а й відкриття "правдивого стану речей", себто занурення у глибинні буттєві питання, що становили осердя метафізичної поезії того часу. Традиційні образи марного світу, швидкоплинного людського життя і неблаганної смерті постають в епіграмах джерелом вишуканих, розгорнутих концептів, покликаних справити якнайсильніше враження на вибагливого барокового читача. Таке поєднання змістового й формального рівнів, коли бароковий концептизм виступає засобом осмислення метафізичних сенсів буття, свідчить про стильовий феномен творчості поета, його належність до кола митців-метафізиків і до концептизму як стильової течії бароко.

Список використаних джерел

1. Борисенко К. Епіграми І. Величковського в контексті української літератури бароко. Літературознавчі обрії : Праці молодих учених України / К. Борисенко. – К. : Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2001. – Вип. 2. – С. 3–7.
2. Борисенко К. Курйозні вірші Івана Величковського / К. Борисенко // Київські полоністичні студії : зб. наук. праць. – К., 2004. – Т. VI. – С. 341–347.
3. Величковський Іван. Твори / І. Величковський. – К. : Наук. думка, 1972.
4. Довгалецький М. Поетика: (Сад поетичний) ; пер. В.П. Маслюка / М. Довгалецький. – К. : Мистецтво, 1973.
5. Ісиченко І. Архиепископ. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.): навч. посіб. / І. Ісиченко. – Л.; К.; Х. : Святогоріць, 2011.
6. Криса Б. Пересотворення світу. Українська поезія XVII–XVIII століть / Б. Криса. – Л. : Свічадо, 1997.
7. Маслюк В. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої пол. XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні / В. Маслюк. – К. : Наук. думка, 1983.
8. Радішевський Р. Бароковий концептизм поезії Лазаря Барановича / Р. Радішевський // Українське літературне бароко : зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 156–177.
9. Семенюк Л. Стильові течії українського літературного бароко: до постановки наукової проблеми // Наук. вісн. Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Літературознавство. – Луцьк. – 2016. – № 8 (333). – С. 150–155.
10. Чижевський Д. Майстер малих форм. Українське літературне бароко : вибрані праці з давньої літератури / Д. Чижевський. – К. : 2003. С. 57–85. – URL : <http://litopys.org.ua/chyzh/chyb04.htm>
11. Яковина О. Метафізична українська поезія другої половини XVII століття : семантико-художня парадигма : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 / О. Яковина. – К., 2001.

References

1. Borysenko K. Epigramy I. Velychkovskoho v konteksti ukrainskoi literatury baroko. Literaturoznavchi obrii : Pratsi molodykh uchenykh Ukrainy. K. : Instytut literatury im. T.H. Shevchenka NAN Ukrainy, 2001. Vyp. 2. S. 3–7.
2. Borysenko K. Kuriozni virshi Ivana Velychkovskoho // Kyivski polonistychni studii. T. VI : Ukrainsko-polski literaturni konteksty doby Baroko : zb. nauk. prats. K., 2004. S. 341–347.
3. Velychkovskiy Ivan. Tvory / I. Maslova, V. P. Kolosovoi, V. I. Krekotnia. K.: Nauk. dumka, 1972. 192 s.
4. Dovhalevskiy M. Poetyka: (Sad poetychnyi) /per. V.P. Masliuka. K.: Mystetstvo, 1973. 436 s.
5. Isichenko I., Arkhyepyskop. Istoriia ukrainskoi literatury: epokha Baroko (XVII–XVIII st.): navch. Posib. dlia studentiv vyshchykh navch. zakladiv. Lviv–Kyiv–Kharkiv: Sviatohorets, 2011. 568 s.
6. Krysa B. Peresotvorennia svitu. Ukrainska poezii XVII–XVIII stolit. Lviv : Svichado, 1997. 215 s.
7. Masliuk V. Latynomovni poetyky i rytoryky XVII – pershoi pol. XVIII st. ta yikh rol u rozvytku teorii literatury na Ukraini. K. : Naukova dumka, 1983. 236 s.
8. Radysheskyi R. Barokovyi konseptyzm poezii Lazaria Baranovycha // Ukrainske literaturne baroko : zb. nauk. pr. K. : Nauk. dumka, 1987. S. 156–177.
9. Semeniuk L. Stylovi techii ukrainskoho literaturnoho baroko: do postanovky naukovoї problem // Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo. 2016. № 8 (333). S. 150–155.
10. Chyzhhevskiy D. Maister malykh form. Ukrainske literaturne baroko: Vybrani pratsi z davnoi literatury. K.: 2003. S. 57–85. URL : <http://litopys.org.ua/chyzh/chyb04.htm>
11. Yakovyna O. Metafizychna ukrainska poeziiia drugoi polovyny XVII stolittia : semantyko-khudozhnia paradyhma : avtoref. dysertatsii na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.01.01. K., 2001. 18 s.

Надійшла до редколегії 03.11.18

L. Semenyuk, PhD, Associate Professor
Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk

"MASTER OF SMALL FORMS": ON IVAN VELYCHKOVSKYI'S METAPHYSICS AND BAROQUE CONCEPTISM

The article analyzes Ivan Velychkovskiy's works in the context of stylistic schools (trends) of the Ukrainian Baroque literature – metaphysical poetry and conceptism. The object of the study are the collections of "Zegar" ("Clock", 1690), "Mleko" ("Milk", 1691) and epigrams from the handwritten collection (the so-called two notebooks).

It is shown that the epigram, as a distinctive feature of the Ukrainian Baroque poet, on the one hand, opens up wide opportunities for using different types of concepts, and on the other, for the fixation and delivery of metaphysical meanings. Collections of this author are based on expanded verbal, meaningful semantic concepts and epigram-sentences with a conceptual content. Ivan Velychkovskiy is a true master in the use of poetic devices in the creation of a concept. These are repetitions, opposition, metonymy, techniques of word play and sentences contributing to the wittiness of a presentation.

The poet demonstrates not only the formal skillfulness but also the ability to go deep into the complex existential issues that had formed the core of the metaphysical poetry of that time. The sources of exquisite concepts, designed to make a strong impression on a demanding Baroque reader, are the traditional images of vanity world, fleeting human life, and inexorable death. In his poems, Ivan Velychkovskiy illustrates the characteristic feature of two main areas of the Baroque literature – metaphysical poetry and conceptism as a tendency to their synthesis and diffusion. Through the rise of the aesthetic value of intellectual tension (conceptism), an unknown and incomprehensible (metaphysical dimension of being) is comprehended.

Such a combination of semantic and formal levels indicates the stylistic phenomenon of the poet's works, his belonging to a circle of metaphysical artists and conceptism as a stylistic trend of the Ukrainian Baroque.

Keywords: Ivan Velychkovskiy, epigram, curious poem, concept, conceptism, metaphysical poetry, Baroque, stylistic trends.